

Přístupy k vědeckému výzkumu v oblasti vypovídací schopnosti finančního účetnictví na případu statě Katariny Hellström na téma Významnost informací finančního účetnictví v transformujících se ekonomikách[#]

(Diskuse k článku: Hellström, Katarina.: *Value Relevance of Financial Accounting Information*. *European Accounting Review*, 2006, roč. 15, č. 3, s. 325-349.)

Hana Vomáčková*

Zmíněná stať je klasickým příkladem v současné době převažujícího přístupu k výzkumu v oblasti významu a užití účetních informací. Na jejím příkladu chci upozornit na obecnější problematiku výzkumu v oblasti účetnictví.

Ve zmíněné stati, hned v úvodu autorka uvádí podstatu svého příspěvku. Zdůrazňuje, že ve stati zkoumá hodnotovou závažnost, vypovídací schopnost účetních informací v České republice v roce 1994-2001. Hodnotová závažnost účetních informací je chápána jako schopnost informací účetní závěrky ovlivňovat hodnotu akcií. K tomu účelu se autorka pokusila o statistický průzkum vazeb mezi tržními hodnotami a účetními hodnotami. Objektem průzkumu je podle autorky platnost hodnotové významnosti ovlivněné metodologií účetnictví. Zda koncept účetnictví ve státech s transformující se ekonomikou je nastaven tak, aby účetní informace mohly významně a nedvojsmyslně zobrazovat vztah mezi účetní a tržní hodnotou akcií. Autorka tento problém zkoumá na případu reprezentovaném Českou republikou, která podle jejího názoru má odpovídající instituční a účetně-koncepční nastavení. Autorka vyslovuje hypotézu, že hodnotová významnost finančního účetnictví k dané informační potřebě je nižší (podobně jako v ostatních transformujících se ekonomikách) než v systémech s rozvinutou tržní ekonomikou. Zároveň vyslovuje předpoklad, že v průběhu času se bude zvyšovat i v transformujících se ekonomikách hodnotový význam informací z finančního účetnictví pro informační potřeby investorů.

Autorka v rámci statě zmiňuje následující faktory:

- 1. Úvod** – vazba mezi vypovídací schopností účetních informací a stupněm rozvoje tržní ekonomiky.
- 2. Hodnotová významnost a institucionální faktory**

Autorka se odvolává na obecná stanoviska publikovaná řadou autorů, která v obecné rovině vystihují významnost účetních informací pro rozhodování uživatelů, zejména

---

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

^{*} Prof. Ing. Hana Vomáčková, CSc. – profesor; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <vomack@vse.cz >.

investorů na kapitálovém trhu. V tomto kontextu ovšem může vyvstávat otázka, zda účetní informace mají především sloužit uživatelům z oblasti kapitálového trhu, či zda je informační funkce finančního účetnictví přece jen širší a v některých ohledech i v jiných faktorech významnější. Souvisí to i s obecně ekonomickou otázkou, zda hlavním regulátorem hospodářství má být kapitálový trh. Toto by bylo téma na samostatnou rozsáhlou diskusi, která ovšem není v uvedené stati reflektována.

3. Prostředí pro české účetnictví autorka vnímá hlavně ve vztahu ke kapitálovému trhu. Ostatní faktory, které v úvodu zmiňuje nikterak nerozebírá ani nekomentuje.

- **Regulace účetnictví** je v uvedené stati presentována vývojově od r. 1991, což sice odpovídá hlavnímu cíli autorky, ale podle mého názoru je významně nedostatečné. Autorka zde konstatuje obecně známou skutečnost, že české účetnictví je svým konceptem a způsobem regulace účetnictvím odpovídajícím účetním systémům kontinentální Evropy, zejména účetním systémům v Německu či Francii (Seal aj., 1995; Heurlin and Peterssohn, 1999) na str. 329.
- **Srovnání GAAP** v systému českého účetnictví a švédského účetnictví je zaměřeno na podstatné oblasti obou účetních systémů, ale nevěnuje pozornost nejpodstatnějšímu znaku, kterým jsou možné oceňovací báze. Problému se dotýká jen letmo, v souvislosti s obecnou účetní metodou koupě pro podnikové kombinace. Zde však vychází ze zastaralého přístupu platného do roku 2001. Vzhledem k publikování článku v roce 2006 jde o významnou neaktuálnost. V podnikových kombinacích při použití účetní metody koupě již od r. 2002 a zejména od r. 2004 dochází k aplikaci ocenění převzatých čistých aktiv na bázi reálných hodnot (fair value) nebo alespoň u převzatých aktiv na bázi tržních hodnot, které k fair value mohou mít velmi blízko (viz § 24 odst. 3 písm. b) a § 27 odst. 3 z. č. 563/1991 Sb., o účetnictví v platném znění).

Věcné rozdíly zobrazování **některých rozvahových položek** jako jsou R&D, goodwill, majetek na leasing, rezervy, odložená daň a **transakcí zobrazovaných v účetnictví**, např. účetnictví skupiny – konsolidovaná účetní závěrka jsou jen jednoduše konstatovány, aniž by docházelo k analýze rozdílů. Tento nedostatek považují za rozhodující. Účetnictví je konceptuální informační systém, který má poskytovat informace pro finanční řízení a rozhodování na podnikové i nadpodnikové úrovni, pro řízení běžného hospodaření účetní jednotky, i pro řízení transakcí s podniky a pro řízení vlastnických transakcí. Tyto cíle finančního účetnictví v uspokojování různých informačních potřeb jsou dosti odlišné. Jejich odpovídající uspokojování nutně vyžaduje podrobnou věcnou analýzu jak konceptu zobrazení základních stavebních prvků rozvahy, výsledovky, vlastního kapitálu, tak analýzu informačních cílů finančního účetnictví.

4. Data a empirický výzkum – autorka vzala informace o cca 310 švédských obchodních společnostech a cca 65 českých obchodních společnostech, jejichž akcie jsou veřejně obchodovatelné, a to na Stockholmské burze a na Pražské burze. Vzorky jsou co do počtu nevyrovnané. Navíc jde o významné rozdíly mezi odvětvími či obory, v nichž uvedené společnosti fungují. V tabulkách 3a i 3b je jednoznačně (Hellstrom, 2006, str. 339 a 340) dokumentována nesrovnatelnost objektů, které byly předmětem výzkumu. Použití hodnotové regresní analýzy v tomto kontextu je sice formálně líbivé, ale podle mého názoru až zavádějící, protože věcné jevy a tudíž i informace, které je zobrazují musí být věcně nesrovnatelné. Rozdíly v konceptu informačního systému účetnictví tu pak v tomto kontextu nemohou hrát rozhodující roli.

5. **Závěr** – autorka v něm potvrzuje předpoklad výzkumu, který uvedla na začátku, v úvodu statě.

Podle mého názoru je článek příkladem pokřiveného chápání vědeckého výzkumu v oblasti účetnictví. Tento jev není vůbec jevem ojedinělým, možná spíše převažujícím. Výzkum se většinou zakládá na formulaci hypotézy, která více méně vychází o obecného pohledu v souladu se zásadou zdravého rozumu a vztahuje se na zcela nejobecnější základní vztahy. Po té je vybrán vzorek účetních jednotek, na niž je příslušná hypotéza zkoumána na bázi aplikace složitých matematických modelů. Z výsledků těchto matematických modelů jsou pak vyvozovány závěry.

Podle mého názoru má tento přístup tyto zásadní nedostatky:

1. Vybraný vzorek účetních jednotek je často velmi nesourodý, takže statistické zpracování informací týkajících těchto účetních jednotek trpí zásadním nedostatkem – věcnou nesrovnatelností jevů, které jsou předmětem účetních informací.
2. Volba matematického modelu může být rovněž diskusní. Navíc každý matematický model je významně zjednodušující, přičemž ekonomická realita určitým způsobem zobrazovaná v účetnictví je velmi složitá, ovlivňovaná řadou ekonomických i mimoekonomických faktorů, které lze jen velmi těžko vyjádřit v matematických modelech.
3. Účetní informace jsou v rámci těchto průzkumů brány jako jednoznačně definovaná a obsahově nezpochybnitelná informace. To, že může jít o obsahově velmi rozdílné informace, a to jak z hlediska definování příslušné části reality zobrazované v účetnictví, tak z hlediska použitého konceptu účetnictví a přístupu k oceňování, chápání významnosti účetní informace a z hlediska cílů užití účetních informací různými skupinami uživatelů účetních informací, není často bráno v úvahu.
4. Vypovídací hodnota účetních informací v tomto kontextu může být velmi problematičká.

Podle mého názoru výzkumná činnost v oblasti účetnictví by se měla orientovat na následující problémy:

1. Průzkum informačních potřeb různých uživatelů účetních informací, zejména odlišení informačních potřeb v oblasti řízení trhů s podniky a řízení vlastnických transakcí a informačních potřeb pro finančního řízení podniků při standardním hospodaření, průzkum informačních potřeb v souvislosti s narůstajícími riziky v souvislosti s běžným hospodařením a průzkum informačních potřeb vyplývajících ze vzájemného ovlivňování trhů s podniky a běžného hospodaření podniku.
2. V návaznosti na různé informační potřeby, které mají být uspokojovány informacemi z účetnictví analýza věcných stránek těchto procesů a hledání odpovídajícího informačního modelu, a to nejen na národních úrovních, ale dnes na úrovni mezinárodní, spíše světové.
3. Praktický výzkum na datech z účetní podnikové praxe, ale po zavedení určitého jednotného informačního modelu ve finančním účetnictví. Čili zkoumání, zda daný, zavedený model umožňuje plnit informační cíle, pro které byl definován. Zabránit tomu, aby obsahově nesrovnatelné objekty byly současně zkoumány při používání různých informačních modelů finančního účetnictví.

Závěr

Vzhledem k tomu, že národní ekonomiky i světová ekonomika se neustále vyvíjejí, mění se, nutně dochází ke změnám informačních potřeb a tudíž i ke změnám informačních cílům, ke kterým má účetnictví směřovat. Výzkum v oblasti účetnictví, jeho základní kroky uvedené v bodech 1 – 3 jsou z tohoto pohledu nepřetržitým procesem. Těžištěm výzkumu musí být koncepční, obsahové záležitosti informačního systému účetnictví, zejména ve směru jejich harmonizace až standardizace v mezinárodním měřítku.

Literatura

- [1] Hellström, K. (2006): *Value Relevance of Financial Accounting Information*. European Accounting Review, 2006, roč. 15, č. 3, s. 325-349.
- [2] Heurlin, S. – Peterssohn, E. (1999): *Swedish Accounting Practice*, In: Alexander, D. – Archer, S. (eds.): *European Accounting Guide*. London, Harcourt Brace, 1998, s. 1078-1133.
- [3] Seal, W. B. – Sucher, P. – Zelenka, I. (1995): *The changing organization of Czech accounting*. European Accounting Review, roč. 4, č. 4, s. 659-681.

Přístupy k vědeckému výzkumu v oblasti vypovídací schopnosti finančního účetnictví na případu statě Katariny Hellström na téma Významnost informací finančního účetnictví v transformujících se ekonomikách

Hana Vomáčková, CSc.

ABSTRAKT

Vzhledem k tomu, že národní ekonomiky i světová ekonomika se neustále vyvíjejí, mění se, nutně dochází ke změnám informačních potřeb a tudíž i ke změnám informačních cílů, ke kterým má účetnictví směřovat. Výzkum v oblasti účetnictví, jeho základní kroky, tj. průzkum informačních potřeb, stanovení cílů, hledání odpovídajícího informačního modelu a praktický výzkum aplikace určeného informačního modelu účetnictví jsou z tohoto pohledu nepřetržitým procesem. Těžištěm výzkumu musí být koncepční, obsahové záležitosti informačního systému účetnictví, zejména ve směru jejich harmonizace až standardizace v mezinárodním měřítku.

Klíčová slova: Finanční účetnictví; Cíle účetnictví; Informační potřeby uživatelů; Informační model; Ideový – koncepční rámec; Vypovídací schopnost účetních informací.

ABSTRACT

Inasmuch as, that the national economies and world economy all the time develop, changes, necessarily happens to changes informative needs and hence and to changes informative aims, to whereby has accounting direct. Research in the field accounting, his basic steps, i.e. inquiry informative needs, objective setting, search corresponding information model and practical investigation application intended information model accounting are in this regard uninterrupted suit. Centre of gravity research must be conceptual, contentual arrangements information system accounting, especially in direction their harmonization as far as standardization in international gauge.

Key words: Financial accounting; Purposes financial accounting; Informative needs users; Information model; Ideological – conceptual framework; Predicate ability accounting information.

JEL classification: M41.